

Cípatec jižní na Moravě

K příkladům druhů hmyzu, u nichž byly zaznamenány posuny areálu, patří i cípatec jižní (*Libythea celtis*) z čeledi babočkovití (Nymphalidae). Jde o druh s denní aktivitou, živnými rostlinami housenek jsou břestovec jižní a b. západní (*Celtis australis* a *C. occidentalis*). Celkové rozšíření má tento motýl v Evropě, Africe a Asii, na africkém kontinentě zahrnuje jen nejsevernější části v dosahu Středomořího moře, v Asii areál sahá od Turecka přes Indii, Čínu až do Japonska. V Evropě se vyskytoval hlavně v jižních oblastech od Portugalska až po Řecko, byl proto považován za mediteránní druh, to však již neplatí.

Ve 20. století se rozšířil do Maďarska a v r. 1952 byl poprvé zaznamenán na jižním Slovensku u Štúrova. Následně byl registrován v dalších oblastech Slovenska, např. v Cerové vrchovině (blíže následující článek R. Tibenského) nebo na několika místech proti proudu toku Dunaje.

Dne 13. dubna 2019 byl cípatec jižní poprvé zjištěn v České republice, a sice na Břeclavsku, nedaleko Nového Dvoru, kde usedal na blátivou cestu. Opakovaně zde byl pozorován také 11. května 2019, zastížen byl na prvních květech teprve rozvíjejícího se latnatého květenství bezu černého (*Sambucus nigra*).

Na motýly jsou dospělci tohoto druhu dlouhověcí, doba jejich výskytu trvá od června do května dalšího roku, v případě

nálezů z Břeclavska šlo o dožívající loňskou generaci. Z dosavadních vlastních pozorování cípatců v oblasti Várpalota v Maďarsku a několika míst u toku Dunaje na Slovensku lze vyvodit některé závěry z bionomie a etologie druhu. Motýl ve střední Evropě preferuje teplé křovinaté oblasti. V letních měsících potřebuje pro přežití nektar květů, vyhledává porosty bezů, hlavně bez chebdí (*S. ebulus*), dále pak zdroje vody u prosluněných břehů řek a vodních nádrží, případně na blátivých cestách. Časně zjara ho lze zastihnout na cestách v zapojených lesích a na jejich prosluněných okrajích. Motýli jsou plaší, populační hustota na lokalitách byla vždy nízká, čítající od jednoho do pěti zaznamenaných jedinců.

1 Původně mediteránní motýl cípatec jižní (*Libythea celtis*) byl nalezen i na jižní Moravě. Sameček. Foto Z. Laštůvka

Rozšíření cípatce na naše území lze přisuzovat tendenci druhu poznenáhlu pronikat na nová území a nepochybně také klimatické změně, při níž jsou v současnosti na jižní Moravě zimy takřka bez sněhu a teploty výrazně a dlouhodobě neklesají pod bod mrazu. Proniknutí na Moravu v r. 2018 také dopomohlo extrémně teplé a suché počasí v dubnu a květnu, kdy cípatci zakládají novou generaci. Pro faunistiku motýlů na jižní Moravě bude bezpochyby zajímavé sledovat jeho další expanzi krajinou, jež by měla být ovlivněna rozšířením živných rostlin housenek. Pěstované nebo zplanělé jedince severoamerického břestovce západního najdeme např. na různých místech Lednicko-valtického areálu nebo v okolí Mikulova.

Seznam použité literatury najdete na webové stránce Živý.

Cípatec jižní v Cerové vrchovině na jižním Slovensku

Cípatec jižní (*Libythea celtis*) se jako dálkový migrant občas dostal ze Středomoří až do okrajových částí střední Evropy. Na jižní Slovensko zřejmě pronikal jen příležitostně přes Maďarsko, poprvé byl zjištěn v r. 1952 v okolí Štúrova (Moucha 1972). Jiří Skýpala (1978) zjistil druh v letech 1973 a 1975 (tři jedince) v Cerové vrchovině. Po r. 2000 počet nálezů na Slovensku narůstal a jsou stále častější. V posledních letech už nelze hovořit pouze o občasných migracích, tento motýl proniká na další lokality. Jeho aktuální a významnou přítomnost v Cerové vrchovině se mi podařilo potvrdit v letech 2013, 2018 a 2019.

Dospělce cípatce jižního jsem pozoroval v Cerové vrchovině v nadmořské výšce 280–350 m, ve čtverci Databanky fauny Slovenska 7884. Pohoří leží ve středním

Slovensku na hranici s Maďarskem. V r. 2013 jsem tento druh motýla zaznamenal při jedné exkurzi v druhé dekádě července, v r. 2018 během čtyř výprav

1 Cípatec jižní, Cerová vrchovina. Samec

ve třetí dekádě května až první dekádě července a v r. 2019 během dvou exkurzí v druhé dekádě dubna a třetí dekádě června. Pozorování probíhala za teplých a slunných dní, ráno, dopoledne a kolem poledne (8:50 až 12:50) na trase dlouhé 3 km, zahrnující plochu asi 19 600 m². Sledoval jsem biotopy podél lesní cesty, prosvětlené a osluněné přilehlé okraje lesa a menší plochy, kde se manipulovalo s kulatinou po těžbě dřeva (obr. 6).

Jaro 2018 bylo neobvykle teplé, s letním charakterem počasí, na což reagovaly i některé druhy motýlů časnou letovou aktivitou. Jako příklad lze uvést výskyt